

מראי מקומות- בבא מציעא ק"ו

אפי' בטענה גרועה יכולים לחייבו [וכמו שביארנו בדברי השטמ"ק לעיל]. והמעניי החכמה בסוף קה: כ' באופן אחר, דזה קיבל על עצמו ליתן לו החכירות, וברשותו הוא לגמרי, וכל זמן שאינו יכול להראות בראי' ברורה דלא הי' מחמת פשיעתו או מזלו, אז צריך לשלם, דדומה לודאי התחייבות אא"כ יודע שאינו חייב (וע"ע לקמן בזה). ומה יהי' הדין אם מודה דלא התפלל, ע' בהערות להגרי"ש דא"ז מבואר בפוסקים, אולם צידד דעדיין יכול לטעון דהקב"ה יודע שהוא רוצה כן, ומילא רצונו, ולכן מסיים סיפא דקרא "על דרכיך נגה אור".

(ה) **אי משום לתאי דידי, הוה משתייר לי פורתא, כדכתי' כי נשארנו וכו'- פי' השטמ"ק בשם שיטה, והשדה שבידך הי' ראוי להשתייר, ומזלך גרם שלא אשתייר. והמאירי כ' דיכול לטעון דאם לא שנשענה מדת רחמים על חכירות זו, היתה משארת לו מצד אחר, ומהא דגם זה לא נשאר, ע"כ דזהו משום מזל דחוכר.**

(ו) **אמאי, הכא נמי נימא לי' אי משום לתאי דידי הוה, הוה משייר לי פורתא, וכו'- הק' הריטב"א ישנים, מאי קאמר, בשלמא לעיל, יכול המחכיר לומר לחוכר דכיון שאתה צריך ליתן לי החכירות, אינך יכול לפטור עצמך אלא בטענה מעליותא, משום דיד בעל הקרקע על העליונה. אבל הכא, איך הי' מקום לחוכר לפטור עצמו ע"י טענה זו דכי נשארנו (דלכאו' טענה גרועה היא). וע"ש מה שתי', ולכאו' בתירוצו הרי הוא חוזר לגמרי מהנחת הקו', וס"ל דאדרבה, באמת ק' טפי להוציא ממון מהחוכר מלחייבו לשלם, וא"כ, אם אמרי' סברא זו לעיל כדי להוציא ממון מהחוכר, כ"ש דאמרי' הסברא כדי להתזיק אצל החוכר. וכ"כ התוס' הרא"ש לפרש דברי הגמ' כאן (וזהו דלא כדברי המעניי החכמה שהבאנו לעיל, דס"ל דצריך החוכר לשלם כל זמן שאין לו ראי' ברורה לפוטרו, וכמו הנחת קו' הריטב"א ישנים).**

(א) **זרע אחר מאי, חיטי לגבי שעורים כזרע אחר דמי או לא- כ' המהרש"ל דלפי לשון הגמ' הי' משמע לפרש דב' שאלות הם, דמתחלה בעי הגמ' לענין קטנית ותבואה, דמין אחר הוא לגמרי, האם זה חשיב מכת מדינה או לא. אולם כ' דמלשון רש"י לכאו' משמע דשאלה א' היא, ופשוט הוא דב' מינים ממש לא הוי מכת מדינה, והשאלה הוא אם חיטין ושעורין חשיבי ב' מינים לענין זה או לא.**

(ב) **כל העולם כולו בשדפון, ושלו בירקון- ע' במאירי שהביא מחכמי התוס' שכ' דספק הגמ' הוא דוקא בשדפון וירקון, והספק הוא אם נחשב מכה א' או לא, אבל בב' מכות אחרות, כגון כל העולם בשדפון ושלו בחגב או בהיפוך, אז אין כאן שום ספק שאין מנכה לו, שאין ב' מינים אלו דומין זה לזה.**

(ג) **או דלמא, מצי אמר לי' אילו זרעתה חיטי, הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך- ע' בשטמ"ק בשם הרמ"ך דביאר שיכול המחכיר לטעון דפשע החוכר במה ששינה משליחותו, ומצי נמי א"ל אי לא שנית הוה מקיים בי ותגזר אומר [דהיינו, דמשמע דצריך ב' הטענות, דאם הי' רק הא דאי' בגמ' דיכול להתקיים בו ותגזר אומר, הרי יכול החוכר לטעון, מהכ"ת שיהי' התפלה שלך נתקבל, אבל כיון דפשע, א"כ על החוכר להוכיח דלא הי' ההיזק מחמת פשיעתו].**

(ד) **אילו זרעתה חיטי, הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך- פרש"י, מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא בקשתי לשעורין אלא לחטין. וע' במשך חכמה (במדבר כ"א, א') שהביא מקור לזה מן התורה, במה דאי' דוישמע הכנעני מלך ערד, ואי' בחז"ל דזה עמלק, ושינה לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיתפללו ישראל שיתנו כנען בידם, ולא היתה תפלתן מועלת כיון שהי' תפלה בטעות, וממש כמו הגמ' כאן. אולם הק' האחרונים, איזה טענה היא זו, האם יודע המחכיר שהוא צדיק כ"כ שהקב"ה ודאי יקבל תפילותיו, ואם הי' מתפלל על החיטין דאז הי' הקב"ה יענה אותו והי' החיטין יצליחו. וכ' בשו"ת מהרי"ט (ב', ק"ט, ד"ה מכל מקום) דכיון ששנה החוכר ממה שהי' עליו לעשות, א"כ**

להלחם בו. א"נ, עיקר הנס לדוד הי' כדי להראות לו סימן רוח גבורה לזרוזו שילחם עם גלית.

(י) **לניסא זוטא מיהא חזינא**- הק' התורת חיים, לימא לי' דאם היית ראוי לנס, הי' הקב"ה מעכב על ידיהן שלא ידרוסו, א"נ שלא יבואו כלל. ותי' דיכול להשיב דאילו לא היו באים לא יהי' הנס מפורסם כ"כ, ולא הי' נותן שבח והודאה ע"ז, ולכן אולי הקב"ה הי' רוצה לעשות בשבילו נס נגלה.

(יא) **תני חדא, פעם ראשונה ושני זורעת, ושלישית אינה זורעת**- פרש"י, זרעה ואכלה חגב או נשדפה, חוזר וזורעה שנית, ואם אינו זורעה, אינו מנכה לו אפי' היא מכת מדינה. ופי' הרמב"ן, שלא אמרו מנכו לו מן חכירו אלא בשאכלה חגב לאחר שעבר זמנה של זריעה, אבל כל זמן שאפשר לזורעה, על החוכר לזורעה. אבל כיון שזרעה ג' פעמים, הוחזקה זו כמכת חגב, וכמו שעבר זמן זריעה דמי. אלא שהק' הרמב"ן, מה לו ולחזקה ג' פעמים, הרי כיון שהוא מכת מדינה, מעכשיו הפסיד ומנכה לו. ותי' דאפשר מפני שאף בני מדינה חוזרין וזורעין שלהן, וא"כ יש על החוכר לעשות בשל זה כמותן.

(יב) **ל"ש אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב, אבל זרעה ולא צמחה וכו'**- כ' הרמב"ן דפשוט הוא דזהו בין בשנת שדפון, ובין אם השנים כתיקנן.

(יג) **נהר מלכא סבא לא עביד דמיסכר- יש לעי',** מה בכך, הרי מכת מדינה הוא, ומה לי אם עביד או לא. ותי' השטמ"ק בשם הראב"ד, דאם הדבר עביד ליקרות, א"כ הו"ל להחוכר להתנות, דהא לעולם יד המחכיר על העליונה, וכיון דלא התנה, א"כ אף אם מכת מדינה הוא, מ"מ יפסיד, ולזה אמר רבא, דכאן יש לו דין מכת מדינה, דהא לא הי' צריך להתנות, משום דגם אינו עביד דמסתכר (וכל זה גם מדויק בדברי רש"י).

(יד) **היו חיטייה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק, וכו'**- כ' החזון איש (ליקוטם לב"מ סי' כ' לסוגיין), דדיבר התנא בהוה, אבל אם

(ז) **אלא מעתה, שביעית לא תעלה לו מן הגירוע-** הק' המהרש"א, מה "אלא מעתה" קתני כאן, הרי קשה על הברייתא בכלל, אם אין שביעית עולה לו מן המנין לענין פדיון שדה אחוזה, א"כ למה עולה מן המנין לענין גרעון כסף לדין יובל. ותי' דאי הוה גזה"כ בפדיון שדה אחוזה דשני תבואות, ושביעית נתמעט משום דאינה ראוי' לתבואה, אבל מכת מדינה חשיב ראוי לתבואה, א"כ הי' שייך לומר דכאן בשדה אחוזה, דליכא מיעוט, אז שפיר יהי' שביעית עולה לו לענין שנים של שני גרעון. אבל עכשיו דאמרת דמכת מדינה נמי מיקרי אינה ראוי', ומ"מ לא אמעיט מקרא דשני תבואות, ומה דשביעית אמעיט הוא רק מסברא דאפקעתא דמלכא, א"כ לימא סברא זו ג"כ לענין גירוע. וע' בשטמ"ק בשם הראב"ד דכ' דבאמת קו' הגמ' קו' על מתני' ג"כ, ולא צריך לה"אלא מעתה".

(ח) **מתיב ר' ששת, רועה שהי' רועה עדרו וכו'-** הק' תוס', למה לא הק' מהמשנה לעיל דארי והדוב הר"ז אונס, ונימא דאילו נלחם בהם הוה מקיים ב' גם את הארי וכו', אע"כ דאי"ז סברא. ותי' דהתם כיון שהי' שם ולא בא אליו רוח גבורה, אין יכול לומר דהוה מקיים ב', דהא לא נתקיים ב', אבל הכא, שלא הי' שם, דלמא אי הוה התם הי' בו רוח גבורה והי' נתקיים בו וכו'. וע"ע באור שמח (שכירות ג', ח'), שכ' דיש לחלק טובא, דכיון דשם הרי שמר כראוי, א"כ לא אמרי' דמספק חייב, משום דאולי אם הי' לוחם בהדוב והארי הי' הכס, דמספק אינו חייב להלחם בהם. אבל ברועה שהניח עדרו, הרי כבר נכסיו משועבדים לשלם בשביל פשיעתו, אלא דצריך להוכיח שלא מחמתו הי' ההיזק, וכיון דאפי' מצד רחוק הי' שייך להציל עדרו, א"כ עדיין שפיר יש סברא לחייבו, אף דרחוק הוא, ואינו יכול לפטור עצמו [ועדיין יש לדון בזה, דממ"נ, האם שומר חייב להלחם בהארי או לא, ומה סברא הוא לומר דכיון דפשע בשמירתו ע"י הא דהניחם, דזה מחייבו להלחם עם הארי, וע"ע].

(ט) **איתרחיש לך ניסא כר' חנינא בן דוסא- הק' החכמת מנות,** א"כ למה באמת לא אתרחיש ניסא כן לדוד גופי', ותי' משום דדוד עצמו הי' אצל עדרו, ומיד שבא הארי התחיל

לוקח מן השוק יפות כמותן, נמי מצי למימר חיטי דארעאי בעינא, כדאי' לעיל. אלא דהק', איך חל החיוב על החוכר שיתן לו חיטי דארעא, הא בשעה שקונה השדה לחכירותו עדיין אין החיטים בעולם. ותי' שהוא מדין התחייבות (ולא מדין קנין), ויכול להתחייב בדבר שלא בא לעולם, כדאי' בחו"מ סי' ס', וע"ש עוד מש"כ בזה.

טו) המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים לא יזרענה חטים- פרש"י, דמתני' לא מיתוקמא אלא בחכרנות, דאי בקבלנות הא אמרי' תכחוש ארעא ולא ליכחוש מרה, והרי הוא נהנה בשינוי של זה. ותמה התורת חיים, דלא שייך לומר תיכחוש ארעא ולא מרה אלא היכא דמעיקרא יהבא למידי מעליא, כגון לשומשמין שהן יקרין, וזרעם חיטי, דכיון דאדעתא דדמי שומשמין יהבי, א"כ אם לא ניתן לו כל דמי שומשמין, שפיר יש לו טענה, דנמצא דמרה הוכחש. אבל כי יהיב לי' מעיקרא אדעתא דשעורין, איכא למימר דניחא לי' טפי שיזרענה שעורין, דבהכי לא מתכחשה מרה כיון דאדעתא דהכי יהיב לי', ממה שיזרענה חטין ויכחוש ארעא. אבל מסיפא שפיר יש לדקדק דבחכרנות עסקי', דאי בקבלנות, אמאי יזרענה שעורים, לימא לי' תכחוש ארעא, וכו', אבל דברי רש"י צ"ע. וע' בהגהות הגר"א שהביא דדעת הרמב"ן הוא דע"כ בחכרנות עסקי', דאי בקבלנות, הרי זה אסורה בכל ענין לשנות. וביאר התורת חיים, דס"ל להרמב"ן דכיון דא"ל שרוצה חטים, א"כ אם קבלן הוא אינו יכול לשנות זה.

טז) חטים, יזרענה שעורים- ע' בתוס' יו"ט שהעיר דהא לכאו' יכול לטעון פירות שלי בעינא, וכ' דהיכא דנותן לו שיווי כורין שהתנה אי"ז טענה, וע"ע ברש"ש מש"כ בזה.

יז) לזרעה שעורים לא יזרענה חטים וכו', תבואה לא יזרענה קטנית- ע' בכוס הישועות שכ' לבאר למה המשנה לא כילי ב' הציורים בבבא א' (לפי גירסתנו, ואילו לפי הרמב"ם והרי"ף שהובאו בהג' הגר"א, ל"ק כלל).